

čas. Ker bi bilo iz različnih razlogov težko vnesti njeno ime v ime zaščitene kolača, bi bilo prav, da se imenuje liški kolač. Liški tudi zato, ker je bila Marija Uerpčava v vsakem pogledu Ližanka. Tudi gospod dr. Janez Bogataj pravi: »Menim, da bi bilo edino pravilno poimenovanje kolača liški kolač. Lokalne jedi se najpogosteje označuje po njihovem geografskem poreklu.« Prebiranje strokovne literature nas pouči, da je etnologija svojevrstna zgodovina, ki govori o nečem, kar se je dogajalo, in o tem, kar se dogaja. Je veda o vsakdanjem načinu življenja in kulturi prebivalcev od najstarejših obdobij do sodobnosti. Je tudi veda o socialni kulturi, ki so jo ljudje oblikovali s svojimi odnosi in svo-

jo ustvarjalnostjo. Njen »profit« je duhovno bogastvo posameznega naroda in posameznikov. In tudi: etnologija je odgovorno ohranjanje tradicij, ki so stičišča izročil in sporočil, a so velikokrat prekrita s preteklostjo, iz katere izhajamo, ujeta v sedanost (takrat se jih včasih niti ne zavedamo) in usmerjena v bodočnost, ki je nadaljevanje preteklega in sedanjega. Nenazadnje je etnologija pomemben del narodove in posameznikove identitete. Zloraba etnologije v kakršnekoli namene je zlo nad duhovno vrednoto. Zato je katerakoli krajevna skupnost dolžna ščititi izročila in etnološke značilnosti kraja, tudi z zasledovanjem resnice o preteklem in sedanjem.

POMENI VEČ KURENTOV MANJ KURENTOV?

O kurentih – ali korantih za nekatere – skoraj ni mogoče povedati nič novega. Razen tega, da se njihov iz poganske davnine izvirajoči lik, ki so mu novi časi pripisali še druge atribute in lastnosti, kot sta premagovanje zla ter prinašanje sreče in dobrega, postopoma spreminja, prilagaja in posodablja. Pridobiva, a tudi izgublja. S čedalje večjo množičnostjo predvsem svojo »dušo«, ki ji niti stroka še ni prišla do dna.

Spremembe se kažejo že pri opravi, korantiji, kar je navzven najbolj vidno pri tleh: namesto nekdanjih težkih domačih škornjev in čevljev prevladuje udobnejša športna obutev. Pa je tudi z njo bolj tek kot hoja in poskakovanje, da se oglašajo zvonci, pod bremenom težkih mask in še težjih kožuhov nadvse utrudljivo početje. In opazovalca še vedno spreleti srh, če se mu operjena ali rogata prikazen preveč približa. V takšnem trenutku le malokdo pomisli, da je strašljivo bitje pod tradicionalno, do 40 kg težko opravo, zasoplo, preznojeno, žejno, izmučeno ...

A vse to ni previsoka cena za občudovanje in časti, ki so jih deležni kurenti, ko se zapodijo po mestnih ulicah. Le malokdo se še spomni entuziastičnih začetkov pred prvim organiziranim kurentovanjem leta 1960 in tega, da kurenti prej sploh niso smeli v mesto. Bili so preveč strašljivi in nespodobni. Grobi in tudi nevarni; kadar sta se srečali skupini iz dveh vasi, je nemalokdaj tekla kri. Taki, kar se da mogočni in košati, grozoviti in hrupni pa so seveda morali biti, če so hoteli opraviti z zimo, ki je v svojih zadnjih zdihljajih znala še kako udrihati z repom! Razsajati so smeli samo po vaseh Ptujskega in Dravskega polja, Halož in južnih obronkov Slovenskih goric ter spremljati orače in pokače z dolgimi biči, ki so dandanes prav tako le še pustne šeme v bolj ali manj enotno ukrojenih kostumih.

Nekoč so si kurenti sami izdelali opravo iz tistega, kar je bilo pri hiši. In sami so si morali pridobiti pisane robce – tudi zgrda, če ni šlo zlepa – kot odkupnino deklet, ki so jih ulovili. Kdor jih je imel več za pasom ali pritrjenih na ježevki, je bil bolj spoštovan; zdaj si pripenjajo kar kupljene cunjice. Svojtčas so se kurenti delili na dve večji skupini, markovske s pernatim pokrivalom in haloške z rogovi, zdaj, ko prihajajo tudi iz drugih bližnjih vasi, so razlike med njimi že precej zabrisane. Sprva so smeli biti ku-

renti le neporočeni fantje, saj je imelo njihovo rogoviljenje tudi globlji simbolni pomen iniciacije in spodbujanja rodovitnosti zemlje. V novejšem času so med njimi tudi moški in čedalje več otrok, ne manjka pa niti žensk in deklet. Če je to med sprevodom še skrito, je videti, preden si nadenejo maske, ali se pokaže, ko si jih na koncu snamejo in si oddahnejo.

Etnologi, jezikoslovci in drugi raziskovalci omenjajo različne vloge in naloge kurenta, tudi sorodstvo z veseljakom in uživačem Dionizom, saj glede njegovega izvora niso enakega mnenja. Po svoje so ga ovekovečili pisatelj Ivan Cankar, slikar France Mihelič, skladatelj Lojze Lebič in drugi umetniki. Vendar so kurenti zdaj že lep čas predvsem nesporni kralji večjih pustnih prireditev. Ptuj se je največ na njihov račun uvrstil v evropsko združenje karnevalskih mest FECC.

Čeprav so izvirmi in zelo slikoviti tudi cerkljanski lavfarji pa brkinski škoromati in drežniški pustovi, so si kurenti – nekaj zato, ker jih je več, predvsem pa z uspešnim »marketingom« priborili prvenstvo. Postali so tako rekoč institucija, tudi izvozno blago. So že svojevrsten zaščitni znak Planice in stalnica mnogih drugih, zlasti smučarskih prireditev doma in celo daleč na tujem.

Kot že vrsto zadnjih let, se je tudi letos začelo s kurentovim skokom, ki na svečnico, 2. februarja, v Budini pri Ptujju naznani, da začenjajo kurenti reči jemati v svoje roke. Tej za turiste prav tako mikavni prireditvi je zadnje februarso soboto sledil prvi množični zbor na Ptujju. Zamenjave župana in sprevoda pred novim princem so se sicer udeležili tudi predstavniki drugih središč s tradicionalnimi pustnimi prireditvami – od Cerkna do Litije in Cerknice – vendar so bili kurenti na domačem terenu seveda osrednja atrakcija.

V naslednjih dneh, vse do pepelnične srede, so imeli kurenti toliko dela kot najbrž še nikoli prej. Urnik prireditev je bil zgoščen, v enajstih dneh se jih je zvrstilo kar 109 – torej po deset na dan! Drugače, kot kaže, niti ne gre več, saj tudi kurentovanje ne more ubežati »tržni« naravnosti organizatorjev prireditev in potrošniškemu hlepenju po vedno več, po novih presežkih in rekordih za v Guinnessovo knjigo ali zgolj za domače kronike. Saj so se v kurente, ironično, napravili tudi nekateri občinski veljaki in

* Iztok Ilich, publicist, prevajalec in urednik. 1000 Ljubljana, Trebinjska 11, E-naslov: iztok.ilich@amis.net

Za ovinkom si končno lahko snamemo maske.
Foto: Iztok Ilich, Ptuj, 26. 2. 2011

Kurentska tihožitje.
Foto: Iztok Ilich, Ptuj, 26. 2. 2011

estradni. Na pustno nedeljo se je glavnega karnevalskega nastopa s 50.000 obiskovalci udeležilo menda več kot 3.000 mask, od tega dobra petina kurentov ...

Je to kurentovanju v prid – da se bo kurent še bolj utrdil kot zaščitni znak slovenske prepoznavnosti v svetu – ali utegne bolj škodovati pristnosti in klenosti izročila? In če ni več bojzani, da bi bil kurent kot lik pozabljen, se je bržkone bolj bati, da bo živel le še kot maškara – kot slikovita prikazen brez povezave z

magično vsebino, zaradi katere je kurent postal kurent? Sploh pa, ali je takšno tehtanje »za« in »proti« še umestno in smiselno v času, ko v nekaterih občinah – tudi v ptujski! – razmišljajo ali že kar spreminjajo status in vlogo svojih muzejev, strokovnih varuhov kulturne dediščine, na račun drugih, bolj otipljivih interesov in koristi? Čas bo pokazal, ali pomeni vedno več kurentov v resnici manj kurentov ...

